

คุณประโยชน์จากการปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณถนนในชุมชน

รุจิโรจน์ อนุสมบัติ

เป็นที่รู้กันทั่วไปว่าปัญหาสภาพแวดล้อมของกรุงเทพฯ นั้นวันจะเลวร้ายลงเรื่อย ๆ การเพิ่มจำนวนประชากรในเขตกรุงเทพมหานครอย่างรวดเร็วนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเกี่ยวเนื่อง ปัญหาเฉพาะหน้าที่ทุกคนรับรู้ทุกวันนี้เป็นต้นว่า การเพิ่มความหนาแน่นของกรุงเทพฯ ทำให้เกิดความแออัด ปัญหาการจราจรติดขัดอย่างหนักและไม่เห็นทางแก้ไขในอนาคตอันใกล้ ปัญหามลภาวะในอากาศที่กำลังถึงจุดอันตราย โดยเฉพาะสภาพความแออัดของเมืองและราคาที่ดินที่สูงในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะสำหรับคนส่วนใหญ่ในสังคมคือกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและต่ำ ด้วยสภาพความจำเป็นบังคับ พื้นที่แคบ ๆ เพียงห้องเดียวอาจเป็นที่อยู่อาศัยของคนทั้งครอบครัว หรือถ้าเป็นคนโสดก็ต้องพักร่วมกันหลายคน ลักษณะการดำรงชีวิตดังกล่าวทำให้เกิดความตึงเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความตึงเครียดทางกายเกิดจากการที่ต้องทนอุดอู้อยู่ในที่คับแคบที่มีคนร่วมอยู่อาศัยด้วยกันหลายคนในสภาพที่ไม่เหมาะสม เช่น ร้อนอบอ้าว การระบายอากาศไม่เพียงพอ ความตึงเครียดทางใจอาจเกิดจากการ

ที่ต้องจำยอมอยู่ใกล้ชิดกับผู้อื่นตลอดเวลา แม้จะเป็นสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ทำให้ขาดความเป็นส่วนตัว ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นหนึ่งของมนุษย์ นี่เป็นเพียงตัวอย่างปัญหาส่วนเดียวที่เกิดจากสภาพการอยู่อาศัยอย่างแออัดเท่านั้น ยังมีปัญหาสำคัญอื่น ๆ ที่ยังตามมาอีก เช่น เรื่องการขาดแคลนพื้นที่เพื่อกิจกรรมอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดังเช่น การนันทนาการ เป็นต้น สภาพดังนี้ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในเมืองตกต่ำ เกิดปัญหาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ เกิดความเสียหายแก่สังคมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความแออัดดังกล่าวผลักดันให้เกิดความต้องการที่จะใช้พื้นที่โล่งที่หาได้ยากในบริเวณเมือง เพื่อช่วยลดความกดดันทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเห็นความสำคัญที่เพิ่มขึ้นทุกวันของที่เปิดโล่งสาธารณะในเมือง

ปัญหาดังกล่าวทำให้หลายฝ่ายพยายามหาทางออกและแก้ไขให้สภาพดีขึ้น ทางภาครัฐก็ได้พยายามจัดการหาพื้นที่โล่งสาธารณะในเมืองให้แก่ประชาชน แม้จะเป็นไปด้วยความลำบากเพราะราคาที่ดิน ที่รกร้าง

ว่างเปล่าหรือที่ที่ทำประโยชน์อื่นได้ยากเช่นริมทางรถไฟ ใต้สะพาน แม้แต่เกาะกลางถนน ได้รับการปรับปรุงสภาพเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น ถึงกระนั้นก็ยังไม่เพียงพอ ฝ่ายองค์กรธุรกิจเอกชนก็สนองความต้องการพื้นที่เปิดโล่งได้แต่ในส่วนที่มุ่งบริการเฉพาะผู้มีรายได้ปานกลางค่อนข้างสูงขึ้นไปเพราะมีผลตอบแทนคุ้มค่าการบริการนี้ เช่น ในรูปของสโมสรกีฬา-นันทนาการ หรือสวนในโครงการเคหสถานซึ่งจำกัดการให้บริการเฉพาะกลุ่มคนที่อาศัยในโครงการเท่านั้น ในส่วนของแต่ละบุคคลต่างก็ต้องดิ้นรนสนองความต้องการของตนเอง สำหรับกลุ่มที่มีรายได้ดีก็ย่อมมีปัจจัยที่ใช้ในการเดินทางได้ไกลกว่าไปยังพื้นที่ที่เปิดโล่งเพื่อการเปลี่ยนบรรยากาศเมื่อเวลาที่ต้องการ สำหรับคนส่วนใหญ่ที่มีปัจจัย (เงิน เวลา พาหนะ) จำกัดกว่า ย่อมต้องดิ้นรนเท่าที่ทำได้เพื่อการใช้พื้นที่ดังกล่าว ทางออกในส่วนนี้มีหลายรูปแบบ เช่น ในกรณีที่เกิดโอกาสอันวาย อาจเสาะหาและใช้พื้นที่สาธารณะที่มีอยู่ เช่น ที่โล่งในวัด โรงเรียน ที่รกร้างว่างเปล่า หรือใช้พื้นที่ริมถนนเพื่อสนองความต้องการที่โล่งว่าง

ภูมิทัศน์ชุมชน (Urban Landscape) หมายถึงสภาพทางกายภาพที่ปรากฏแก่สายตาในบริเวณชุมชนเมืองซึ่งรวมถึงลักษณะทางกายภาพของอาคารสิ่งปลูกสร้างและของที่เปิดโล่ง ที่เปิดโล่งในเมือง (Urban Open Spaces) นั้นโดยรวมหมายถึงบริเวณที่ว่างนอกอาคารและเป็นที่สาธารณะหรือเปิดให้ประชาชนใช้ประโยชน์ได้ ที่เปิดโล่งในเมืองมีหลายประเภท ที่สำคัญคือ ถนน สวนสาธารณะ สวนขนาดเล็ก (Pocket Park) ลานประดับหรือลานโล่งหน้าอาคาร (Plaza) หรือที่โล่งอื่น ๆ เช่น ที่ว่างหรือสนามในวัด ในโรงเรียน หรือที่เอกชนที่ปล่อยว่างไว้อย่างไม่มีการใช้ประโยชน์ ถนนและทางเดินเท่านั้นนอกจากจะถือเป็นทางสัญจรแล้วยังเป็นที่เปิดโล่งที่สำคัญและมีพื้นที่รวมกันมากที่สุดเมื่อ

เทียบกับที่เปิดโล่งประเภทอื่น ๆ และยังเป็นส่วนประกอบสำคัญ ที่มีผลอย่างมากต่อลักษณะและการใช้งานของภูมิทัศน์ชุมชนในบริเวณ และเมื่อได้กล่าวถึงปัญหาข้างต้นแล้ว ถึงความขาดแคลนพื้นที่เปิดโล่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพของผู้อยู่อาศัยในเมือง ถนนและที่เปิดโล่งอื่น ๆ ที่ติดต่อกับถนนจึงเพิ่มความสำคัญขึ้นมาก เพื่อสนองความต้องการดังกล่าว อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัญหาการจราจรในปัจจุบันมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการที่พื้นที่ถนนที่มีอยู่ไม่เพียงพอสำหรับปริมาณการจราจร และปัญหานี้เป็นปัญหาที่รุนแรงเร่งด่วนมีผลกระทบต่อคนหมู่มากในเมืองและมีผลเสียทางเศรษฐกิจที่เห็นได้ชัดเจน ถนนจึงถูกมองว่าเป็นสิ่งจำเป็นและมีหน้าที่สนองตอบความต้องการเพื่อการสัญจรโดยเฉพาะรถยนต์เท่านั้น รถยนต์ได้เข้าครอบครองถนนโดยสิ้นเชิงในขณะที่หน้าที่ใช้สอยอื่น ๆ ของถนนที่สำคัญยังมีอีกมากมายแต่ไม่ได้รับการคำนึงถึง ยกตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น หน้าที่ของถนนเพื่อคนเดินเท้า เป็นต้น โครงการปรับปรุงถนนโดยส่วนใหญ่จะมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงสภาพการจราจรเป็นหลัก เช่น การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบเดินรถ เพิ่มผิวการจราจร ติดตั้งป้ายสัญญาณจราจร หรือแม้แต่การสร้างสะพานคนเดินเท้าข้ามถนนก็มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อป้องกันคนข้ามถนนกีดขวางการจราจรมากกว่าที่จะคำนึงถึงความสะดวกของคนเดินเท้า แม้ว่าหน้าที่สำคัญของถนนเพื่อการสัญจรของรถยนต์นี้เราจะปฏิเสธไม่ได้ ความสำคัญของถนนในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญของที่เปิดโล่ง และภูมิทัศน์ของเมืองได้ถูกละเลยไปอย่างมาก จุดประสงค์ของบทความนี้เพื่อที่จะเตือนความจำและสำนึกถึงความสำคัญของถนนในฐานะอื่น ๆ นอกเหนือไปจากเพื่อการจราจร ถนนไม่ได้สร้างขึ้นมาเพื่อรถยนต์เท่านั้น เป็นที่น่าเสียดายว่าเมื่อสภาพเศรษฐกิจของบ้านเมืองดีขึ้นทำให้รัฐมีทรัพยากรที่จะสามารถปรับปรุงสภาพแวดล้อม

ของเมืองได้ แต่ปัญหาการจราจรก็เพิ่มขึ้นจนถึงจุดวิกฤตและแย่งเอาความสำคัญรวมทั้งทรัพยากรส่วนใหญ่ไปใช้เพื่อการแก้ปัญหาจราจรและละเลยหน้าที่จำเป็นอื่น ๆ ของถนนไป ในส่วนต่อไปของบทความนี้จะกล่าวถึงหน้าที่ใช้สอยที่สำคัญแต่ถูกละเลยและคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากถนน ถ้าโครงการปรับปรุงถนนจะได้คำนึงถึงหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ด้วย

1. ถนนเพื่อการสัญจรของรถยนต์และผู้เดินถนน

สิ่งแรกที่จะต้องกล่าวถึงคือหน้าที่ใช้สอยหลักของถนนในฐานะทางสัญจรของรถยนต์และคน ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าในปัจจุบันนี้ ถนนในเมืองถูกรถยนต์ครอบครองไปจนสิ้น คนเดินถนนต้องทนกับสภาพถนนที่ไม่เหมาะสมกับการเดินแม้แต่บ่อย ทั้งสภาพอากาศเสียทางเดินไม่กว้างขวางสะดวกราบเรียบหรือถูกแย่งที่โดยหาบเร่แผงลอย การข้ามถนนลำบากและอันตราย ในหลายประเทศที่พัฒนาแล้วได้เริ่มหันกลับมาคำนึงถึงความสำคัญของคนเดินเท้ามากขึ้น หลังจากที่ดินถูกรถยนต์ยึดครองไปนาน มีการปรับปรุงให้ความสะดวกและปลอดภัยแก่คนเดินถนนและผู้ใช้บริการขนส่งมวลชนมากขึ้น หรือแม้แต่ในบางที่มีการลดผิวจราจรเพื่อเพิ่มผิวทางเดินเท้าเพื่อการเดินและกิจกรรมอื่น ๆ ในถนน แม้ว่ากรณีที่กำลังจะเกิดขึ้นจะเป็นไปไม่ได้ในเขตกรุงเทพมหานคร แต่การปรับปรุงสภาพทางเท้าริมถนนเท้าที่มีอยู่เพื่อการเดินที่สะดวกและปลอดภัยมากขึ้นเป็นสิ่งสำคัญ ทางเดินเท้าที่ดีควรมีขนาดกว้างขวางและราบเรียบอุปกรณ์บนทางเท้าทั้งหลาย เช่น เสาไฟฟ้า ตู้โทรศัพท์ ต้นไม้ ฯลฯ ควรได้มีการวางแผนกำหนดตำแหน่งให้มีระเบียบไม่กีดขวางทางเดินและสายตา สภาพแวดล้อมโดยรอบ เช่น ด้านหน้าอาคารหรือป้ายโฆษณาควรมีระเบียบสวยงามไม่รกรุงรังมากเกินไป ในสภาพปัจจุบันผู้เดินถนนในย่านการค้าหรือที่มีคนหนาแน่นในกรุงเทพ-

มหานครเป็นส่วนใหญ่ต้องจำยอมใช้ทางเดินที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเดินเท้า เช่น ทางเท้าแคบ มีจำนวนผู้ใช้มากเกินไปจนแออัดยัดเยียดเดินได้ลำบาก มีสิ่งกีดขวางที่คาดไม่ถึงอยู่มากมายจนต้องระวังตัวอยู่ตลอดเวลา สภาพแวดล้อมรอบตัวอยู่ในสภาพยุ่งเหยิงสับสน เช่น รถยนต์ เสียง ฝุ่นควัน ป้ายโฆษณา สินค้าที่ขายอยู่ข้างทาง ฯลฯ สิ่งรบกวนเหล่านี้มีส่วนบั่นทอนสมาธิและพลังทางใจของผู้เดินถนนอย่างมากเป็นประจำวัน ในขณะที่พลังอันมีค่านี้ควรจะได้นำไปทุ่มเทให้กับกิจกรรมอื่นให้เป็นประโยชน์เต็มที่ เช่น การทำงานในหน้าที่ การรับใช้สังคม ให้กับครอบครัว หรือแม้แต่เพื่อการนันทนาการ กลับมาต้องสูญเสียไปอย่างเปล่าประโยชน์เพื่อที่จะพาตัวเดินทางไปสู่จุดหมายประจำวันให้รวดเร็วและปลอดภัย อาจสรุปได้ง่าย ๆ ว่า สำหรับบางคนแล้ว ทุกวันนี้การเดินทางไปทำงานในแต่ละวันอาจถือเป็นงานหนักที่สุดที่ต้องใช้ทั้งพลังกายและใจในวันนั้นก็ได้

2. ภูมิทัศน์บริเวณถนนเพื่อความสวยงามของบริเวณและความสวยงามของเมือง

ทฤษฎีจินตภาพของเมืองซึ่งมุ่งเน้นที่ความสวยงามของเมืองได้กล่าวถึงทางสัญจรหรือถนนว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของโครงสร้างเมือง และเมืองที่สวยงามจะต้องมีถนนและที่โล่งว่างที่ต่อเนื่องกับถนนที่สานกันเป็นโครงสร้างของเมืองที่เป็นระเบียบและชัดเจน โดยเฉพาะถนนที่มีขนาดใหญ่ มีความสำคัญและมีการสัญจรมาก หรือถนนที่มุ่งไปสู่ส่วนประกอบของเมืองอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น จุดหมายตา หรืออนุสาวรีย์ ศูนย์กลางกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น ถนนดังกล่าวนี้ ตัวอย่างเช่น ถนนราชดำเนินและถนนประชาธิปไตย จะมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการสร้างโครงสร้างของเมืองให้จรรีกริใจดีใจของชาวเมืองหรือผู้พบ

เห็น และถ้าถนนและส่วนประกอบอื่น ๆ นี้มีความชัดเจนแข็งแรงเป็นระเบียบและสวยงาม ก็ย่อมจะทำให้ผู้พบเห็นเกิดความเข้าใจในโครงสร้างของเมืองได้ง่ายและรวดเร็ว และเป็นผลต่อเนื่องให้เกิดความประทับใจในความสวยงามของเมืองส่วนนั้น ตัวอย่างของเมืองที่ยิ่งใหญ่ในต่างประเทศที่มีความสวยงามสร้างความประทับใจด้วยโครงสร้างที่ดีและชัดเจนดังกล่าวเช่น กรุง Washington D.C. และ กรุง Paris เป็นต้น การส่งเสริมให้ถนนเกิดความแข็งแรงชัดเจนในฐานะขององค์ประกอบของโครงสร้างเมืองที่ดีนั้นอาจจะทำได้ เช่น โดยการควบคุมสภาพแวดล้อมของถนนให้มีความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ยกตัวอย่างเช่น รูปทรงหน้าตาลักษณะ หรือขนาดความสูง ระยะถอยร่น จังหวะของอาคารสองฝั่งถนน ส่วนประกอบของถนน เช่น ทางเดินเท้าและอุปกรณ์อื่น ๆ (ถังขยะ เสาไฟฟ้า ไฟแสงสว่าง ป้ายรถเมล์ ฯลฯ) ถ้าส่วนประกอบของถนนขาดความกลมกลืน หรือไม่มีลักษณะที่ดีอยู่แล้วและแก้ไขได้ยาก เช่น ในเรื่องของลักษณะหน้าตาของอาคารสองฟากถนน อาจใช้การปรับปรุงถนนช่วยได้ เช่น การปลูกต้นไม้บนทางเท้าสองข้างถนนให้หนาแน่นเป็นแถวมีระเบียบ เพื่อเสริมให้ขอบเขตของถนนแข็งแรงและต่อเนื่องแทนอาคารซึ่งไม่สามารถทำหน้าทันทันได้ดี หรือการใช้ธงทิวหรือผืนผ้าแขวนบนด้านหน้าอาคารเพื่อสร้างความกลมกลืนขึ้นตลอดแนวถนนในช่วงเทศกาล เป็นต้น นอกจากนั้น การเลือกหรือออกแบบอุปกรณ์ประกอบถนนที่เหมาะสมยังจะมีส่วนช่วยเสริมสร้างลักษณะเฉพาะของย่านหรือบริเวณนั้นได้อย่างดีซึ่งเป็นการบอกถึงเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมเฉพาะแห่ง หรือคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของบริเวณได้ด้วย

3. การปรับปรุงถนนและที่โล่งว่างในเมืองช่วยปรับปรุงระบบนิเวศน์ให้กับบริเวณแวดล้อม และให้กับเมือง

ในขณะที่รถยนต์ในถนนเป็นตัวการสำคัญที่ก่อให้เกิดมลพิษในอากาศคุณภาพของคนในเมืองอยู่ทุกวันนี้ การออกแบบวางผัง หรือปรับปรุงถนนและที่ว่างในเมืองอย่างชาญฉลาดจะมีส่วนช่วยลดสภาพเลวร้ายนี้ได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้เพราะในถนนและที่เปิดโล่งดังกล่าว เราสามารถที่จะปลูกต้นไม้จำนวนมากซึ่งช่วยลดก๊าซพิษบางส่วนได้ การเลือกชนิดของต้นไม้โดยเฉพาะขนาดใบ พุ่มทรง และความสูงที่เหมาะสมสมารถที่จะช่วยกรองหรือดักฝุ่นละออง และเสียงรบกวนจากถนนที่จะเข้าไปสู่อาคารหรือบริเวณใช้สอยโดยรอบถนนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถนนและที่เปิดโล่งยังเป็นช่องทางลมพัดซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการถ่ายเทอากาศที่เป็นพิษให้กระจายไป นำอากาศดีเข้ามาแทนที่ ลดความหนาแน่นสะสมของอากาศเสียไม่ให้เกิดอันตรายในช่วงเวลาอันสั้น อากาศเสียเหล่านี้ถ้าสะสมเป็นปริมาณมากเมื่อประกอบกับสภาวะอากาศหยุดนิ่ง (Air Stagnant) ในบริเวณอับ เช่น ถนนแคบ ๆ ที่มีอาคารสูงล้อม หรือแม้แต่เมืองในหุบเขาหรือแอ่งกระทะ จะสามารถทำให้เกิดวิกฤตการณ์ทางมลภาวะขึ้นเป็นอันตรายต่อชีวิตคนหมู่มากได้ ดังที่เกิดขึ้นแล้วในประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะเมืองในประเทศเขตนานาหลายแห่ง เช่น London และ Los Angeles อย่างไรก็ตาม แม้วิกฤตการณ์นี้จะเกิดขึ้นได้ยากในเขตร้อน เช่น บ้านเรา หากสิ่งก่อสร้างและสภาพแวดล้อมของเมืองขาดการควบคุมที่ดี เช่น ในเรื่องของความสูงอาคาร สัดส่วนการเปิดโล่งต่อพื้นที่อาคาร ระยะระหว่างอาคาร แนวถอยร่นอาคาร การเพิ่มพื้นที่ถนนและที่เปิดโล่งอื่น ๆ ให้มากขึ้น การวางทิศทางของถนนสายใหญ่ให้ถูกต้องกับทิศทางลมเพื่อเพิ่มอัตราการถ่ายเทอากาศ การลดมลพิษจากต้นเหตุคือ รถยนต์และโรงงานอุตสาหกรรม สภาวะมลพิษในอากาศที่ถึงขีดอันตรายอยู่แล้วก็จะเลวร้ายลงอีก

นอกจากนี้แล้ว ต้นไม้บนถนนและในที่เปิดโล่งอื่น ๆ เช่น สวนสาธารณะ ยังมีส่วนช่วยในการลดอุณหภูมิในเมืองที่สูงจนเกินสภาพเหมาะสมสำหรับร่างกายมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเปลืองพลังงานน้อยกว่าการพึ่งพาแต่เครื่องปรับอากาศอีกด้วย

4. ถนนและที่ปิดโล่งเพื่อการนันทนาการที่ยังขาดอยู่มาก

การนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับมนุษย์ที่ขาดไม่ได้ และจะช่วยลดความเครียดและเติมพลังจิตใจที่เสียไปในแต่ละวันจากการทำงานเพื่อให้กลับไปทำงานในวันต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจนั้นมีหลายรูปแบบต่างกันไปสำหรับความชอบ และโอกาสทางสังคม/เศรษฐกิจของแต่ละบุคคล การนันทนาการและการพักผ่อนนั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับที่ปิดโล่งอย่างใกล้ชิด เพราะรูปแบบที่สำคัญคือการออกกำลังกายหลายประเภทและการพักผ่อน เช่น การเดินเล่น ซึ่งมักจะกระทำกันในที่ปิดโล่งถ้าโอกาสอำนวย แม้ว่าสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมดังกล่าวจะควรเป็นที่ที่จัดให้โดยเฉพาะ เช่น ในสนามกีฬา สวนสาธารณะ หรือแม้แต่ในสวนหลังบ้านของตนเอง แต่จากที่ได้กล่าวถึงไว้ในตอนต้นแล้วถึงปัญหาความแออัดและขาดแคลนพื้นที่ โดยเฉพาะเพื่อการนันทนาการในเมือง และความยากลำบากในการหาพื้นที่เพิ่มและยังมีคนจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในพื้นที่พาณิชยกรรม เช่น ตึกแถว หรือที่พักอาศัยหนาแน่นสูงที่ไม่มีที่ปิดโล่งรองรับ ทำให้มีเพียงคนกลุ่มน้อยที่โชคดีอาศัยอยู่ใกล้พื้นที่เพื่อการนันทนาการ เช่น สวนสาธารณะ ที่เหลือต้องเดินทางเป็นเวลานานหรือไม่มีโอกาสเลย ในภาวะการที่บีบคับนี้ ถนนและที่ปิดโล่งริมถนนจึงเพิ่มบทบาทขึ้นอีกในฐานะพื้นที่เพื่อการนันทนาการที่ใช้ได้สำ-

หรับกิจกรรมบางประเภท เช่น เพื่อการนั่งเล่น เดินเล่น วิ่งออกกำลังกาย 'หรือแม้แต่เป็นที่เล่นเกมหรือกีฬาต่าง ๆ สำหรับเด็กในบางถนนที่มีการจราจรน้อย เช่น ถนนปลายตันในหมู่บ้าน ในการออกแบบปรับปรุงถนน ถ้าได้คำนึงถึงความต้องการส่วนนี้ก็จะประโยชน์มาก ยกตัวอย่างเช่น ถนนที่สามารถใช้เป็นที่ออกกำลังกายเพื่อการวิ่ง หรือเดิน ควรมีผิวทางที่กว้างและเรียบ มีการเปลี่ยนระดับน้อย เช่น ทางเท้าที่ถูกตัดเพื่อเป็นถนนเข้าบ้านทำให้การวิ่งหรือเดินบนทางเท้าต้องสะดุดขาดตอนไม่ต่อเนื่อง นักวิ่งออกกำลังกายจึงเลือกที่จะวิ่งบนผิวถนนแทน การแก้ปัญหานี้ทำได้โดยการไม่ลดระดับทางเข้าบ้านบ่อย ๆ แต่ให้รถยนต์เปลี่ยนระดับขึ้นมาที่ทางเท้าและเป็นฝ่ายระวังคนเดินถนนแทน ในเขตพาณิชยกรรมที่มีคนอยู่อาศัยหนาแน่นอาจมีบางส่วนของทางเท้าที่จัดเป็นที่นั่งเล่น มีม้านั่งและร่มเงาต้นไม้สำหรับในที่ที่ไกลจากสนามกีฬาหรือสนามเด็กเล่น พื้นที่โล่งว่างติดต่อกับถนนอาจสนองความต้องการนี้ได้ บางส่วนถ้าได้มีการออกแบบวางผังให้เหมาะสม เช่น ลานจอดรถที่ใช้เป็นสนามกีฬาบางประเภทได้เมื่อไม่มีรถจอด เป็นต้น เมื่อมีการออกแบบหรือจัดการให้เหมาะสมก็จะสามารถช่วยลดอุบัติเหตุจากการนันทนาการที่เกิดขึ้นอย่างจำยอมในถนนได้มาก

5. ส่งเสริมความรู้สึกของความเป็นชุมชน

ผลดีที่อาจสืบเนื่องมาจากการที่ประชาชนในบริเวณใกล้เคียงสามารถใช้ถนนหรือที่โล่งที่จัดให้ในบริเวณใกล้เคียงเพื่อการนันทนาการร่วมกันก็คือการที่คนในละแวกบ้านเหล่านี้มีโอกาสมากขึ้นที่จะได้พบปะสังสรรค์ หรือแม้แต่วมกิจกรรมนันทนาการด้วยกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายที่สุดคือสภาพการณ์ในหลายหมู่บ้านจัดสรรที่ขาดแคลนพื้นที่เล่นที่เหมาะสม ในตอนปลายผู้ใหญ่จะพาเด็กเล็กมาเล่นบริเวณถนนที่มีการจราจรน้อยมาก เช่น ถนนปลายตันสั้น ๆ เป็นโอกาสให้เพื่อนบ้านทำ

ความรู้สึกและพูดคุยกัน สิ่งนี้ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกของความเป็นชุมชนระหว่างคนในละแวกบ้านเดียวกัน ซึ่งเป็นคุณภาพทางนามธรรมที่พึงปรารถนาสำหรับชุมชนทุกแห่ง เมื่อคนในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วม มีความยึดเหนี่ยวสามัคคี นอกจากจะส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตในส่วนบุคคลดีขึ้นแล้ว ยังมีผลให้เกิดความห่วงใย ห่วงถิ่น สามารถรวมแรงร่วมใจกันสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และร่วมกันดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะให้สะอาดเรียบร้อยอยู่ในสภาพดีด้วย นอกจากนี้แล้ว ผู้คนในละแวกบ้านที่มีความรู้สึกของการเป็นชุมชนสูง ย่อมรู้จักกันเป็นส่วนมาก และสามารถช่วยกันดูแลให้เกิดความปลอดภัยในละแวกบ้านของตนเองได้ดีขึ้น

6. ผลกระทบที่ดีในด้านการพาณิชย์และเศรษฐกิจ

ได้มีความเคลื่อนไหวในต่างประเทศมานับสิบปีแล้วในความพยายามที่จะปรับปรุงย่านพาณิชย์กรรมที่เสื่อมโทรมให้เป็นที่ยินยมากขึ้นและทำการค้าได้ดีขึ้น ด้วยการปรับปรุงสภาพทางกายภาพถนน และทางเดินเท้าให้สวยงาม สะดวกสบายเหมาะแก่การเดินเลือกซื้อของ ในประเทศสหรัฐอเมริกาและหลายประเทศในยุโรปได้มีการทดลองปิดถนนสำคัญในย่านพาณิชย์กรรมไม่ให้รถยนต์เข้าและปรับปรุงถนนเดิมให้เป็นทางเดินเท้าอย่างเดียว (Pedestrian Mall) โครงการเหล่านี้หลายโครงการประสบความสำเร็จ แต่หลายโครงการเช่นกันล้มเหลว หลักการกว้าง ๆ ของโครงการเหล่านี้ก็คือเมื่อทางเดินเท้ามีความสะดวกสบายสวยงามน่าเดินและเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจไปด้วยในตัว ก็ย่อมจะดึงดูดให้ผู้คนมีความสนใจและมาใช้บริการในบริเวณ และในขั้นต่อมา กิจกรรมของคนที่มาในบริเวณนั้นเองจะเป็นตัวดึงดูดคนอื่น ๆ ให้เพิ่มจำนวนขึ้นอีก แม้ในกรณีที่มีการปิดถนนไม่ให้รถยนต์เข้าอยู่เหนืออวิสัย การปรับปรุงทาง

เท้าริมถนนก็ยังคงจะให้ผลในแนวทางเดียวกัน เช่น ในประเทศสหรัฐฯ ในหลายเมืองได้ใช้โครงการปรับปรุงทางเท้าเพื่อส่งเสริมการเชื่อมต่อระหว่างย่านการค้าใหญ่สองแห่งที่อยู่ห่างจากกันแต่ยังอยู่ในระยะที่เดินถึง การใช้ทางเดินริมถนนที่สวยงามเป็นการเชื่อมต่อทำให้มีความรู้สึกว่าย่านการค้าทั้งสองแห่งที่แยกกันอยู่รวมกันเป็นหนึ่งมากขึ้นและมีแรงดึงดูดสูงขึ้นสามารถแข่งขันในเชิงการค้ากับศูนย์อื่น ๆ ได้ดีขึ้น นอกจากนี้จะทำให้บริเวณถนนที่เป็นตัวเชื่อมเองนั้นมีศักยภาพในเชิงการค้าที่ดีขึ้น ราคาที่ดินและทรัพย์สินสูงขึ้น และเป็นตัวแพร่กระจายศักยภาพดังกล่าวไปสู่บริเวณใกล้เคียงได้ด้วย

อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการเหล่านี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพทางกายภาพที่เหมาะสมสวยงามของถนนและทางเดินเพียงอย่างเดียว หากขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกหลายประการที่จะต้องประกอบกัน ตัวอย่างเช่น ในบริเวณดังกล่าวมีที่จอดรถที่จัดไว้ให้เพียงพอหรือไม่ การเดินทางไปสู่จุดดังกล่าวด้วยรถยนต์หรือขนส่งมวลชนมีความสะดวกหรือไม่ ร้านค้าในบริเวณเป็นประเภทที่เหมาะสมและมีความน่าสนใจหรือไม่ มีกิจกรรมอื่น ๆ ในบริเวณที่สามารถสร้างชีวิตชีวาและดึงดูดคนได้หรือไม่ (ยกตัวอย่างเช่น การแสดงดนตรี การแสดงอื่น ๆ การลดราคาสินค้า งานเทศกาล ฯลฯ) ปัจจัยที่สำคัญเหล่านี้จะต้องมีความพร้อมเพื่อที่จะสร้างความสำเร็จและนำชีวิตชีวาและกิจกรรมทางเศรษฐกิจมาสู่บริเวณโครงการดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงกายภาพทางภูมิทัศน์ของถนนและบริเวณที่มีศักยภาพอยู่แล้วอาจเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องและเป็นผลให้เกิดการเพิ่มกิจกรรมการค้าขายให้ดีขึ้นกับบริเวณ

7. เพิ่มความปลอดภัยและลดโอกาสที่จะเกิดอาชญากรรม

ความปลอดภัยที่เป็นผลได้จากการปรับปรุงภูมิ-
ทัศน์ถนนและทางเท้าที่กล่าวถึงนี้มีสองประการ ประ-
การแรก หมายถึง ปลอดภัยจากอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น
ระหว่างรถยนต์และผู้ใช้ถนน ด้วยการออกแบบที่ระมัด
ระวัง เช่น การใช้เสาหลัก รั้วกัน การเปลี่ยนระดับ
หรือชนิดของผิวพื้นที่ลาดทางเท้าและถนนจะช่วยเตือน
ทั้งผู้ขับขี่รถยนต์และผู้เดินเท้า ให้เกิดความระมัดระวังเป็น
พิเศษเมื่อถึงบริเวณที่ต้องมีการตัดกันของการสัญจรทั้ง
สองประเภท ความปลอดภัยอีกประการหนึ่งหมายถึง
การลดโอกาสที่จะเกิดอาชญากรรม เช่น จี้ ทำร้ายร่าง-
กาย บนถนน ซึ่งเป็นผลได้โดยตรงจากการออกแบบ
ถนนให้มีการให้แสงสว่างที่เพียงพอในยามวิกาล และ
ไม่ให้เกิดจุดอับสายตา เช่น บริเวณหลังป้ายรถเมล์
หรือลับมุมอาคาร ผลโดยอ้อมที่จะลดโอกาสที่จะเกิด
อาชญากรรมมาจากการที่บริเวณถนนเป็นที่ที่เหมาะสม

กับกิจกรรมหลายประเภท เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ
นันทนาการ การค้า การเดิน ซึ่งทำให้มีจำนวนผู้ใช้
ถนนผ่านไปมาย่อมทำให้เกิดความปลอดภัย ทั้งในความ
เป็นจริง และในความรู้สึกของผู้ใช้ถนนมากขึ้นด้วย

จากการที่ได้กล่าวถึงผลได้หลายประการจากการ
ปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณถนนและที่เปิดโล่งริมถนนนั้น
มีจุดหมายที่สำคัญคือต้องการสร้างทัศนคติให้เห็นว่า
ภาพพจน์ของถนนที่เปลี่ยนไป ด้วยสถานการณ์บ้าน
เมืองและความจำเป็นบังคับ ทำให้มีหน้าที่ใช้สอยของ
ถนนอีกหลายประการที่แฝงอยู่ และเมื่อถึงโอกาสที่ทาง
รัฐจะได้ใช้ทรัพยากรอันจำกัดที่มีอยู่ในการปรับปรุงภูมิ-
ทัศน์บริเวณถนน การปรับปรุงนั้นควรจะให้ประโยชน์
สูงสุดโดยการคำนึงถึงหน้าที่ใช้สอยและบทบาทที่ต่างกัน
ของถนนนอกจากเพื่อการสัญจรที่ทราบกันดีอยู่แล้ว

บรรณานุกรม

- Kaplan, S. and Kaplan, R. **Humanscape : Environments For People.** Ann Arbor, Michigan, Ulrich's Books, Inc., 1982.
- Lynch, K. **The Image of the City.** Cambridge, Massachusetts, The M.I.T. Press, 1960.
- Brambilla, R. and Longo, G. **For Pedestrians Only : Planning, Design, and Management of Traffic-Free Zones.** New York, Watson-Guption Publications, Inc., 1977.
- Breines, S. and Dean, W.J. **The Pedestrian Revolution : Streets Without Cars.** New York, Vintage Books, 1974.